

UDK 821.163.4(091)(497.16)

Нико С. МАТИНОВИЋ**СТАРА И НОВА ЦРНОГОРСКА КЊИЖЕВНОСТ***

Често се чује у дискусијама да се црногорска књижевност сад рађа, а да је стварају нове младе снаге. Ми ово гледиште не дијелимо. Наиме, сматрамо да нове младе снаге продужују пут који су трасирали наши стари књижевници међу којима зрачи горостасна фигура Његошева, којег са правом можемо назвати црногорски Пушкин. Наравно, под утицајем динамике развитка друштвених снага стари од младих књижевника се разликују у књижевној техници и форми, али однос старих према прогресивним снагама старог друштва, и однос данашњих књижевника према прогресивним снагама друштвеног развитка данас, је исти. Дакле садржајно, и стари и млади књижевници Црне Горе нијесу ништа друго до један природно развијени историјски фактор који је створио а затим наставио изградњу једне специфичне народне културе.

Црна Гора од своје у својој историји најчувеније народне револуције противу турских зулумћара и својих „Бранковића и лижисахана“, истраге потурица, створила је терен за развој здраве, реалистичке националне народне пјесме. Све црногорске народне пјесме су испјеване у знаку пропаганде борбе противу Турака као носиоца феудалних окова старог друштва. Та борба је била животна потреба Црногораца те је народна пјесма васпитавала народно ослободилачку авангарду за ту борбу. У томе и јест прогресивни карактер улоге наше народне пјесме у историји. С обзиром на такву стварност са којом су се Црногорци борили, црногорски хероји се нијесу заносили шестоперима, пијанчењем „једне купе од дванаест ока“ и сл. већ је њихов став био одређен и реалан. Ниједном нашем јунаку се не пјева да је у исто вријеме и „придворница“ и „узданица“, већ су све придворнице сврстане у табор Станка Црнојевића, а све узданице у табор Никца од Ровина, Вука Мићуновића и сл. Захваљујући таквој ставу Црногорци су били добили своју националну слободу прије него и један народ Јужних Словена.

* Текст је први пут објављен у: *Зета*, 9/1938, бр. 37, стр. 3. Приредио га је и структури часописа прилагодио Александар Радоман.

У знаку „тријебљења губе из торине“, у знаку мицања змије из њедара, у знаку националног издизања на степен чојства и херојства Црногораца, написано је најкапиталније дјело црногорске књижевности „Горски вијенац“. Никола I пјева о слободи црногорској, изражава се у „Књазу Арваниту“ противу рата и граница, Марко Миљанов пјева противу насиља и ропства (у „Посланици Сердару Јолу“) слика и потенцира црногорство, чојство и јунаштво. Затим се ниже читава плејада радника на књижевном пољу крајем прошлог и почетком овог вијека. Ту су приповиједачи: Лука Јововић, Андрија Јовићевић, Саво Вулетић, Ристо Поповић Чупић, Ковачевић Граховљанин и др. Народни пјесници Саво М. Мартиновић најбољи сарадник Карацића, Максим Шобајић, војвода Мирко Петровић и Никола Ђ. Бастаћ. Бастаћ је најинтересантнији од њих. Он је 1886. издао и збирку пјесама „Мач и гусле“. Он је пун револта противу неправде и зулума. Прати и међународну ситуацију. Осуђује поступак велесила на Берлинском конгресу које су тада смањиле, ограничиле слободу Ц. Горе.

„А крвавој малој Црној Гори
Њој крваво течење узеше
Што је она на сабљу добила
С много крви јуначких бораца:
Узеше јој сву Херцеговину
Њену милу стару дједовину,
Суторину Спича и Нахија
Све то даше бечкоме ћесару“ итд.

Послије ових имамо драматичара и пјесника Р. Рогановића и Ђ. Перовића и пјеснике: Н. Николића, Орлинског, Ковачевића, Драговића и др. Преводе се пјесме Њекарасова и Пушкина. Издаје се низ часописа и листова на којима сарађују сви они који у својој земљи не смију писати слободно (ту долазе изричито у обзир избјеглице из Војводине). То значи читави један културни елаборат који се концентрисао око Цетиња пуном паром је подизао културу Ц. Горе.

Данас пак, младе снаге под жрвњем љуте стварности дају нашој култури онај облак који је нужан за правилан развој народне културе у крилу данашњег друштва. Данашњи млади књижевници Ц. Горе пјевају са заносом о Црној Гори, о слободи, о рату, о миру и сл. Исто као што смо имали Његоша да се згади над Млецима као симболом нечовјештва то данас видимо као основни мотив код младих црногорских пјесника. И низ других мотива.

То значи да је наша млада послеријатна књижевност изабрала себи добар пут. Тај пут су јој детерминисале објективне прилике под којим живи народ чији су израз ти књижевници.

Једно стоји као минус који се лако може исправити код наших младих књижевника. Наиме, док су стари црногорски књижевници били увијек организовани и окупљени, дотле данас млади црногорски књижевници то нијесу. Крајем прошлог и почетком овог вијека сви људи од пера у Ц. Гори били су чланови друштва „Гор Вијенац“ које је издавало часопис „Луча“, читаонице „Св. Владимир“ која је издавала часопис „Књижевни лист“ итд. Данас се осјећа потреба да се та млада црногорска књижевност обликује, оформи кроз једно њено репрезентативно гласило, удружење и сл. Па да је видимо на терену и преко књижевних вечери, усмених новина, и др.

Сматрамо да би требало да црногорски књижевници организовано буду руковаоци свих културних акција у Ц. Гори.